

SÜNNET-İ NEBEVİYYE VE MODERN ÖĞRETİM STRATEJİLERİ¹

A SUNNAH AL-NABAWIA AND THE MODERN STRATEGIES OF EDUCATION

Kemel FETTUH

Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Çev. Şule SOYAL ŞENOL

Diyanet İşleri Başkanlığı, Bartın/Türkiye

Presidency of Religious Affairs, Bartın/ Turkey

bisenol@hotmail.com

orcid.org/0000-0002-9726-9924

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Çeviri Makale /Translation Article

Geliş Tarihi/Received: 31 Temmuz /July 2020

Kabul Tarihi/Accepted: 02 Kasım/November 2020

Yayın Tarihi/Published: Aralık/December 2020

Atıf/Cite as: Fettuh, Kemal. “Sünnet-i Nebeviyye ve Modern Öğretim Stratejileri”. çev. Şule Soyal Şenol. *Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi* 14 (Aralık 2020), 419-442.

İntihal/Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

¹ Bu makalenin orijinal hali, İkân dergisinin c.2, No:4, ss.1-20’de yer almaktadır.

ÖZ

Eğitim, evreni bilmek ve yaşamlarımızda pratik yapmak için temel anahtardır. İslam ve diğer tüm dinler, dinlerimiz üzerine pratik yapmanın yanı sıra bilgi arayışı üzerine hayatlarımız, geçim kaynakları, kavramları ve inançları geliştirmek için vurgu yapar. Bloom Taksonomisi altında dünya çapında eğitim sistemlerinde birçok modern teknik ve işbirlikçi öğrenme, problem tabanlı öğrenme, düşünme tabanlı öğrenme, yetkinlik tabanlı öğrenme vb. gibi alt teknikler vardır. Öğretim stratejilerinin veya modern öğretim yöntemlerinin çeşitliliği olsa da, peygamber rivayetleri bu stratejilerin ve eğitim yöntemlerinin çoğunu içerir. Peygamber Efendimiz (sav) hadislerinde pek çok çeşidiyle eğitim yöntemleri bulunmaktadır. Bu eğitim yöntemler, modern stratejiler olarak tanımlanmasına rağmen, esas olarak sünnetten ya Peygamber'in (s.a.v) emriyle ya da Ashâb'ının eğitiminde pratik uygulama yoluyla türetilmiştir. Bu bağlamda yazar, rivayet ve analitik metodolojileri benimseyerek, yazar kendimizi eğitmek için modern tekniklerin ve stratejilerin temelini belirlemiştir. Bu yazıda yazar bu stratejilerin birçok örneğini bulur ve Hz. Peygamber tarafından sahabelerini eğitmek için uygulanan pratik formlarını gösterir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Stratejiler, Sünnet, Öğretim, Modern Teknikler, Eğitim, Bloom Taksonomisi.

ABSTRACT

Education is the basic key to know about universe and for practicing in our lives. Islam and every other religion emphasizes on seeking the knowledge for our lives, livelihoods, to improve concepts and believes as well as practice on our religions. There are many modern techniques in the education systems around the world under bloom taxonomy and also sub techniques like cooperative learning, problem based learning, thinking based learning, competency based learning etc. Even though the diversity of teaching strategies or modern teaching methods, the prophetic narrations contained many of these strategies and methods of education. Holy prophet (pbuh) has guided in many of hadiths to diversify educational methods as required by the situation, despite of the description of these methods of education as modern strategies, it is mainly derived from the Sunnah either through the command of the prophet (pbuh) or practical application in the education of his companions. In this regard, by adopting narrative and analytical methodologies, author has identified the foundation of modern techniques and strategies to Educate ourselves. In this paper, Author finds put many examples of these strategies and shows their practical forms applied by holy Prophet to educate his companions.

Keywords: Hadits, Strategies, Sunnah, Teaching, Modern Techniques, Education, Bloom Taxonomy.

1. Araştırmanın Alanı

Arap ve İslam ülkelerindeki aydınların birçoğu ve öğretim faaliyetinin öncü isimlerinden bazıları, modern öğretim stratejilerinin ve öğretim yöntemlerinin batı medeniyetine dayandığını; batının, öğretim yöntemlerini ilk defa icat eden ve öğretim yöntemlerinde daha iyi sonuçlara ulaşabilmek için yöntemleri eşsiz bir şekilde geliştiren olduğunu ve biz Müslümanların sadece taklit eden ve batının ürettiklerini kullanan bir toplum olduğumuzu zannediyorlar. Bu zan veya iddia, hiçbir delile dayanmayan temelsiz bir iddiadır. Bu çalışmada, söz konusu stratejilerin ve öğretim yollarının aslında Sünnet-i Nebeviyye'ye dayandığı ilmî deliller ile tespit edilmeye çalışılmıştır. Resûlullah'a ve Ashâb-ı Kirâm'ı eğitmekte kullandığı yöntemlere işaret edilmiş, strateji çeşitlerine ve eğitim öğelerine Kur'ân ve sünnetten örnekler verilmiştir. Sınıflandırmalar ve örnekler konusunda oldukça titiz davranılmış ve konu toplu bir şekilde ele alınmıştır. Mürebbi, müderris, muallim, tâlib ve müteallim kavramlarının kullanımı; bilgiye ulaşma araçları – öğretim stratejilerinde modern olarak bilinen yöntem ve yolları ortaya koymak için-, öğretim ortamının hazırlanması, uygun zaman ve mekânın seçilmesinin önemi konuları hassas bir şekilde ele alınmıştır. İstifade edilen ilmî kaynaklar ve kaliteleri–modern kitap veya inceleme yazısı olarak bilinen– konusunda seçici davranılmıştır. Özellikle eğitim alan öğrenci, onun bilgiye ulaşma yöntem ve uslûbuna dikkat çekilmiştir ki o, hadis eğitim biliminin kendisine tatbik edildiği kişidir. Tâlib, öğretim işinin odak noktasını oluşturur. Bu makale İslâm'ın, hayatının çeşitli yönlerinde ve günlük yaşantısında insana verdiği değeri göstermektedir. Bu öğretim stratejilerinin örnekleri, Sünnet-i Nebeviyye'den delilleri ve Nebî'nin ashâbını eğitmede bunları nasıl kullandığı zikredilecektir.

1.1. Eğitim ve Öğretim Kavramları Arasındaki Bağ

Eğitim ve öğretim, birini diğerinden ayırma imkânı olmayan birbirine bağlı iki kavramdır. İnsanın ferdi ve toplumsal davranışlarıyla veya eğitim süreciyle ve sonuçlarıyla bağlantılı olan davranışsal ve ahlaki eğitim amaçları ile eğitim metodları ve müfredatlar yoluyla yetiştirilmesi arzulanan yeteneklerle bağlantılı olan eğitim amaçları arasında farkların bulunmasına rağmen, bu iki kavramı birbirinden ayırmak mümkün değildir. Öğrenmeye ve öğretmeye iten neden ahlaki ve davranışsal olması gerekmektedir. Ayrıca usûllerle ve davranış kurallarıyla temsil edilen etik kurallar öğretim faaliyetinin ayrılmaz bir parçasıdır. Yine etik ve uygulama veya pratik, eğitim ve öğretimin sonuç ve çıktılarının en önemli ve en

belirginlerin unsurlarından biridir. Allah (c.c) buyuruyor ki: “Kulları içinde Allah’tan en çok korkanı âlimlerdir. Allah azizdir ve hâkimdir.”²

Konuya nazari olarak bakılacak olursa, eğitim kavramı öğretimden daha geniş ve kapsamlıdır. Eğitim kavramı; kültürlendirme, davranışsal ve duygusal uyum ile kişisel ve toplumsal boyutta sâlih bir insan oluşturmak hedefi ile bağlantılıdır. Öğretim kavramı ise kişinin davranış ve ahlaktan yoksun bir şekilde sadece ferdi aklını geliştirmesi ve bu akılla çeşitli hayati bilgi ve yetenekleri kazandırma amacıyla kişinin aklını bilgilerle doldurulmasıdır. Bu durum materyalist batı medeniyetlerinde açık şekilde görülmektedir. Bu tanımlama İslam’ın eğitim ve öğretim kavramlarıyla örtüşmez. Batı medeniyetlerindeki tanımı bu makalede şeytani ilim olarak isimlendirilmiştir. Onunla rahmânî ilim arasındaki fark alıştırmaya, davranış ve uygulamadır.³

1.2. Öğretim Süreci, Öğeleri ve Araçları

Eğitimin yöntem ve stratejilerinin çeşitliliğine rağmen eğitim unsurları sınırlıdır ve aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

1. Muallim, müderris, mülkî, mülakkîn –bu öğretimin geleneksel nazariyesine göredir- öğretim faaliyetinin müdür veya müveccih- o sınıf idarecisi olarak isimlendirilir ki, muallim, eğitimin modern mefhumuna göre öğretim faaliyetini yürütendir- bu da eğitim ve öğretimde Nebî’nin rehberliğinde kabul edilmiştir.

2. Müteallim ve tâlib, mütelakkî ve mülaggân. Tâlib, geleneksel nazariye göre muallim veya şeyhin istediğini içine koyduğu bir kavanozdur. Bu tanım öğretim ve eğitimin modern ilmî kurallarına aykırıdır. Bu sebeple “tâlib, eğitim ve öğretimin odak noktasıdır” denilmiştir. Bu sünnete, eğitim ve öğretimdeki nebevi yönteme uygun olan modern bir bilimsel ilkedir.

3. Uygun zaman ve mekân ki bu modern zamanda doğal çevre olarak bilinir. Biz bilgiye ulaşma ve duygusal etkisi konusunda uygun zaman ve mekânının nasıl kullanılacağını Resûlullah’tan öğrendik.

4. Eğitim dersi, öğretim müfredatı, ilmî kurallar ve ister amelî ister nazari olsun kazanılması, geliştirilmesi ve uygulanması istenen yetenekler.

² Kur’ân-ı Kerîm Meâli, çev. Halil Altuntaş – Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2013), el-Fâtır 35/28.

³ Kemal Fettuh - Abdu’r-Rauf Zafer, “Siretü’n-nebeviyye ve vâkiu’l-müslimîne”, *el-Mecellütü’l-Bâkistâniyye li’l-Buhûsi’l-İslâmiyye*, 7/ 2 (2011), 231.

5. Stratejiler, yollar, yöntemler, üsluplar ve bu stratejileri yerleştirmek ve bilgiye ulaşmak için gerekli olan teorik veya maddi araçlar.

Bu unsurlara ek olarak devletin maddi, mali ve idari yardımı, öğretime önem vermesi ve eğitim faaliyetiyle onu koruması şeklinde sıralanabilir. Bütün bu unsurların öneminin ötesinde -Eğitim faaliyeti hanif bir dinin öğretisinin, kaynaklarının ve prensiplerinin olgunlaşması gibi bir olgunlaşma sürecidir.- en önemli temel veya öğretim unsurlarının da unsuru öğrencidir. Çünkü öğrencinin muallim olmadan uygun araç ve gereçler kullanarak öğretim yapması ve yeteneklerini geliştirmesi mümkündür.⁴ Ardından bu unsurlarla şu veya bu şekilde bağlantılı olan öğretim stratejileri gelir. Bunlar muallime bağlı stratejilerdir. Yine tâlible ilgili bireysel, kendi kendine eğitim stratejileri ve muallim-tâlib arasındaki ortak yollar ve stratejiler bulunmaktadır.⁵

1.3. Öğretim Stratejileri ve Araçları

Burada yöntemler ve bilgiye ulaşmada lazım olan yetenekleri geliştirmek, en iyi yöntemle ve kolay üslûpla tâlib ve muallim arasında iletişim kurabilmek ve en iyi sonuçlara ulaşabilmek için kullanılan modern araçlar kast edilmektedir. Stratejiler ise sunulan kaynakları yeterli derecede kullanmayı hedefleyen sevk ve idare sanatıdır. Stratejinin ıstılah anlamından maksat, kendilerine sunulan imkânlar ışığında öğretimin hedeflerini gerçekleştirmek için önceden hazırlanmış planlı ders verme uygulamalarıdır.⁶ Modern sözünden kastettiğimiz; onun yeni olarak kullanımı veya batının modern zamanda onu icat eden ve üreten olmasıdır ki, bu araştırmanın temel problemidir. Öğretimin sadece batının bir ürünü olmadığı ispatlanmak istenmiştir. Bilakis o Nebevî İslâm'ın ortaya koyduğu bir olgudur. Resûlullah (s.a.v) de onu ilk kullanan, onunla ashâb-ı kirâmı eğitendir. Resûlullah (s.a.v) bize kavli ve fiilî sünnetinde, potansiyel güç ve kudretleri ortaya çıkarmak, ilmî, amelî, davranışsal, duygusal yeteneklerin tamamını geliştirmek, onları hassaslaştırmak maksadıyla bütün araç ve gereçleri kullanmayı ve onlardan yararlanmayı göstermiştir.⁷

⁴ Nâyif Sâlim el-Attâr, *Mebâdiün Ta'limiyyetün li'l-müderrişîn*, 431.

⁵ Şâhin, Abdü'l-Hamid, *İstirâtiyyâtü't-tedrisi'l-mütekaddimeti ve istirâtiyyâtü't-taallüm ve enmâtu't-taalüm* (Mısır: Külliyyetü't-terbiyyetü Câmîâtü İskenderiye, 2011), 12.

⁶ Şâhin, *İstirâtiyyâtü't-tedris*, 22; Alvân Abdullâh Nâsuh, *Terbiyyetü'l-evlâdî fi'l-İslâm* (Riyâd: Dâru's-selâm, 1992), 2/606.

⁷ ez-Zu'bi, Muhammed Muslih, "el-Menhecü'n-nebeviyye fi't-terbiyyeti ve't-ta'lim ve eseruhû ala'l-ferdî ve'l-müctemei'l-İslâmiyyi", *el-Mecelletü'l-Ürdüniyye fi'd-dirasâti'l-İslâmiyye*, IV/ 4 (2008), 133; Ali, Saïd İsmâil, *es-Sünnetü'n-Nebeviyye Ru'yetün Terbeviyye* (Kâhire: Dâru'l-fikri'l-arabiyyi, 2002), 243.

2. Tâlib ile İlgili Öğretim Stratejilerinin Nebevî Örnekleri

2.1. Eğitim İlkesinin Pratik Uygulaması; Tâlib Öğretim Faaliyetinin Odak Noktasıdır

Nebî ashâbına önem verir, durumlarını kontrol ederdi ve onların haberlerini sorardı. Bu durum da eğitilenlerin ilgisini çekmiş ve onları kendisine hayran bırakmıştır. Hatta onlardan her biri kendini Resûl'ün en sevdiği ve ona en yakın insan olduğunu hissetmiştir. Onlar ihlas ve itaat konusunda Hz. Peygamber'i eşsiz bir şekilde her şeyin önüne geçirmişlerdi. Hatta ondan duydukları her bir kelimeyi ve harfi ezberliyorlardı. Onlar, Nebî'nin her halini, tembih ve sözlerini ezberleyebilmek için onu, başlarının üzerinde bir kuş varmış gibi⁸ dinliyorlardı. O derece ki, abdest suyunun artığı ve tükürüğü için birbirleriyle yarışıyorlardı. Nebî (s.a.v) onlar için canlarından, evlatlarından ve sahip oldukları her şeyden daha sevgili idi. Ashâbının çoğu gençlerden oluşmaktaydı. Bu durum, eğitim sürecinin temellerinin en önemlilerinden birini bize fiilen açıklıyor ki o da; tâlib eğitim sürecinin odağıdır.

2.2. Ortak Grup Eğitimi, Pozitif Öğrenme ve Etkileşim

Bu metod benzer veya karışık eğitim grupları yoluyla öğretimdir. Çeşitleri ve farklı sınıflandırmaları vardır. Öğrenciler küçük gruplara ayrılır ve her öğrenciye belirli bir görev verilmektedir. Gruba dâhil olan öğrencinin işbirliği içerisinde eğitilmesiyle öğretimin genel amacına ulaşılır. Bu kısmen modern öğretim stratejilerinden biridir. Ancak işbirliği öğretiminin kaynağı ve delili Kur'ân ve sünnette bulunmaktadır. Ancak bu durum, işbirliği öğretiminin modern anlamda öğretim için açık bir strateji olarak kullanılması gibi belirgin değildir. Allâh-u Teâlâ şöyle buyurmuştur: “İyilik ve takvada yardımlaşın, kötülük ve düşmanlıkta yardımlaşmayın. Allah'tan korkun. Şüphesiz ki Allah cezalandırması şiddetli olanıdır.”⁹ Öğretimin bu türünün meşruluğu; işbirliğine davet eden, birleşmeye, rahmete, yardımlaşmaya, meclisleri genişletmeye ve bencilliği terk etmeye teşvik eden nebevî hadislerle dayanır. Resûlullâh'ın bu konudaki sözleri şöyledir: “Sizden biriniz kendisi için istediğini, mü'min kardeşi için de istemedikçe iman etmiş olmaz.”¹⁰ “Allah'ın yardımını cemaatle

⁸ Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdi, *es-Sünen* (b.y.: Taba'tü beyti'l-efkâri'd-düveliyye li'n-neşr, 1999), “Eti'me”, 55.

⁹ Mâide 5/2.

¹⁰ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm el-Cu'fi el-Buhârî, *el-Câmi'u's-şâhih* (b.y.: Taba'tü beyti'l-efkâri'd-düveliyye li'n-neşr, 1998), “İmân”, 7.

beraberdır.”¹¹ “Vallahi, Allah’ın kula yardımı kulun kardeşine yardım ettiği sürece devam eder.”¹² Bunları dikkate aldığımızda öğretimin hedeflerinden birinin, kolektif öğretim ve öğrencinin edinmiş olduğu bilgilerle geliştirdiği olumlu toplumsal etkileşim olduğu görülür.¹³ Bundan sonra iş, öğretimin neticelerine ulaşmaya ve öğretim hedeflerinin gerçekleştirilmesine kalmaktadır. Resûlullah, ashâbı ile beraberken ortaya bir sorun atıyor ve bu sorunu beraber nasıl çözdüklerine bakıyordu. Bu bağlamda onlara sorduğu sorulardan birisi şöyledir: “Müflis kimdir bilir misiniz? diye sordu. Onlar: ‘Bize göre müflis, parası ve malı olmayan kimsedir.’ diye cevap verdiler.”¹⁴ Yine İbn Ömer’in naklettiği bir rivayet şöyledir: “Nebî (s.a.v) buyurdu ki: ‘Yaprağı düşmeyen ve bu yönüyle mü’mine benzeyen ağaç hangisidir?’ İnsanlar çöllerde bulunan ağaçları saymaya başladılar. Kendisi, ‘Bu ağaç hurma ağacıdır’ buyurdu.”¹⁵

2.3. Sahabenin Birbirlerini Eğitmesi ve Birbirlerinden Rivayet Etmeleri

Bu yöntem; hedefleri, uygulamaları ve neticeleri itibariyle öğretimin en belirgin şekillerinden ve kolektif eğitim uygulamalarındandır. Uygulama şekli, sahabenin birbirlerini eğitmeleri ve birbirlerinden rivayet etmeleri olmuştur. Buna ek olarak Resûlullâh’ın insanları eğitmek için gönderdiği seriyyeler, elçiler ve heyetler vardır. Resûlullâh’ı bizzat dinlemiş olan sahabeden yine diğer tabîler rivayet etmiştir.¹⁶ Onlar hadis dinlemek için Resûlullâh’ın meclisinde nöbet tutuyorlardı. Bu konuda Ömer b. Hattâb şöyle demiştir:

“Ben ve Ensar’dan olan bir komşum Benî Ümeyye b. Zeydlerin yurdunda oturdum. Resûlullâh’ın yanına bu komşumla nöbetleşe inerdik. Bir gün ben bir gün o iniyordu. Ben indiğim zaman o gün vahiy vesaireye dair ne duyarsam haberini komşuma getirirdim. O da indiği zaman öyle yapardı.”¹⁷

Nebî, şahit olanların olmayanlara ulaştırması için çoğu zaman sözünü tekrar etmiştir. Belki de sözü bizzat duyan kimse onu, kendisinden daha iyi anlayan birisine ulaştırmış olabilir.¹⁸ Resûlullah, eğitim faaliyetinde idareci olan müdür görevini üstlenmişti. Daha çok kişiye öğretim yapabilmek, en iyi çıktıları elde edebilmek ve eğitim hedeflerinin hepsini gerçekleştirmek maksadıyla Sahâbe-i Kirâm arasında görev paylaşımı yapıyordu.

¹¹ Ebû İsâ Muhammed b. İsâ et-Tirmizî, *Sünenü’l-Tirmizî* (b.y.: Taba’tü beyti’l-efkârî’-d-düveliyye li’n-neşr, 1999), “Fiten”, 7.

¹² Ebû’l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc Müslim, *el-Câmi’u’s-Şâhih* (b.y.: Taba’tü beyti’l-efkârî’-d-düveliyye li’n-neşr, 1998), “Zikir, Duâ, Tevbe, İstiğfâr”, 2699.

¹³ Hâlid Mutahhar, *Delilu tarâiku’t-tedris*, 30.

¹⁴ Müslim, “Birr, Sila ve Adâb”, 2581.

¹⁵ Buhârî, “İlim”, 5.

¹⁶ İbn Hacer, Ahmed b. Alî, *Nüzhetü’s-sâmiîn fi Rivâyeti’s-sahâbeti ani’t-Tabiîn* (Riyâd: Dârul-Hicre, 1995), 122.

¹⁷ Buhârî, “İlim”, 28.

¹⁸ Buhârî, “İlim”, 9; Müslim, “Kasâme, Muhakibler, Kısas Ve Diyât”, 1679.

2.4. Yolculuklar, Seferler ve Meydan Gezileri Yoluyla Öğretim

Nebî'nin ve ashâbının hayatı aktivite, hareketlilik, etkinlik, sefer ve meydan gezileri ile dolmuştu. Sahâbe-i Kirâm, Nebî'den bu yöntemi aldılar ve tüm şehir ve bölgelerde İslam dini öğretisini yaymak için kullandılar. Ashâbına eğitim ve öğretim yapabilmek, yeteneklerini, vicdan, düşünce ve davranışlarını geliştirmek, sanki bir bütünün parçalarıymış gibi aralarındaki dayanışma ruhunu ve uyumu sağlamak için seferlerinden ve aktivitelerinden faydalanmıştı. Mesela; “Çöl halkından bir Arap veya yabancı gelir ve: ‘Hanginiz Muhammed?’ diye sorar.” Çünkü onu, ashâbından ayıracak hiçbir şey yoktu.¹⁹ Nitekim bu husus, Enes b. Mâlik'ten şöyle nakledildi:

“Nebî ile beraber mescidde oturuyorduk. Devesinin üzerinde bir adam içeri girdi. Deveyi mescide çökertti sonra dizlerinin ortasından bağladı. Sonra da orada bulunanlara: ‘Hanginiz Muhammed?’ diye sordu. Nebî o kimselerin arkasında oturuyordu. Biz: ‘Bu beyazlı oturan adam’ dedik. Adam Nebî’ye: ‘Ya Abdü’l-Muttalib’. Nebî ‘sana cevap verdim’ buyurdu. Adam: ‘Senin getirdiklerine iman ettim. Ben kavmimin sözünü dinlediği bir elçiyim. Ben Dîmâm b. Sa’lebe, bu kardeşim Benî Saîd b. Bekr.’”²⁰

Yine seferlerinden birinde Hz. Âişe ile yarıştığı, bir kez Âişe'nin onu geçtiği bir kez de onun Âişe'yi geçtiği²¹ bize ulaşan haberler arasındadır. Ok atıyor, at biniyor, kılıç kullanıyor, güreşiyordu.²² Savaş yeteneklerinin hepsine sahipti ve aynı zamanda bu konularda ashâbını sözlü ve fiili olarak teşvik ediyor ve cesaretlendiriyordu.

2.5. Öğrenenler İçin Fırsat Sunulması ve Öğrenenlerin Hepsine Önem Verilmesi

Sahabenin her biri kendisini Resûlullah'a en yakın ve onun en sevdiği kişi olduğunu zannediyordu. Ona karşı kutsal bir sevgi ve takdir besliyorlardı. Üsâme b. Zeyd şöyle rivayet etti: “Alî ve Ca'fer b. Ebî Tâlib ve Zeyd b. Hâris aralarında hangisinin Resûlullah'a daha yakın ve sevgili olduklarını tartışıyorlardı. Her biri kendisinin bu makamın ve şerefın sahibi olduğunu iddia ediyordu. Bu konuyu Resûlullah'a sormaya gittiler. Resûlullah onların hepsini sevdiğini ve her birinin kendisinde özel bir yeri olduğunu söyledi.”²³ Bütün öğrenenlere karşı

¹⁹ Müslim, “İmân” 12; Tirmizî, “Zekât”, 2.

²⁰ Buhârî, “İlim”, 5.

²¹ Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî, *Müsnedü'l-İmâm-ı Ahmed*, thk. Şuayb el-Arnâvûd (Beyrût: Müessesetü'r-risâle, 2001), 43/313 (No. 26277).

²² Tirmizî, “Libâs”, 42.

²³ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 36/110 (No. 21777); Buhârî, “Meğâzi”, 45.

muhabbet duyduğunu ve önem verdiğini açık bir şekilde gösteren örneklerden biri de Vâbisâ hadisidir:

“Hz. Peygamber (s.a.v)’e iyilik ve kötülük hakkında her şeyi sormak için yanına vardım. İki veya üç defa “Yanıma gel, yaklaş.” diye buyurdu. Meclisteki insanların üzerinden adımlarımı atıp giderken, onlar, yerimde durmamı istiyorlardı. Fakat ben; “Bırakın beni, bütün insanlardan bana daha sevgili olan Resûlullah’a yakın olmak istiyorum.” dedim. Resûlullah (s.a.v)’de: “Bırakın onu, ey Vâbisâ yaklaş.” diye buyurdu. Yanına yaklaşıp önünde oturdum hatta dizlerim dizlerine değiyordu. Bana “Senin niçin geldiğini ben mi söyleyeyim; yoksa sen mi soracaksın?” deyince, “Siz söyleyin.” dedim.”²⁴

Karşılaştığında hoş mukabelede bulunmak, güzel karşılamak, öğrencilerin sorularını önemsemek ve cevap vermek, uygunsuz bir durum olsa bile hafife almamak onun yöntemlerindedir. Bir Arap Resûlullah’a: “Kıyamet ne zaman kopacak? diye sordu.”²⁵ “Resûlullâh: ‘İnsanlar kıyamet günü çıplak olarak haşır edilir’ buyurdu. Hz. Âişe: ‘Ya Resûlullah! Kadınlar ve erkekler birbirlerini görürler’ dedi. ‘Ya Âişe! O gün iş bundan çetindir.’ buyurdu.”²⁶

2.6. Mevcut Öğretim Araçlarını Kullanarak Kendi Kendine Öğrenme

Resûlullah ilim öğrenmeye, ilmi rivayet etmeyi öğrenmeye ve bu konuda gayret göstermeye teşvik etmiştir. Şöyle buyurdu: “Allah benim sözümü duyan ve onu dinlediği gibi aktaran kimsenin yüzünü nurlandırır. Belki fıkıh sahibi fakih değildirler. Belki de fıkıh sahibidirler de öğrendiklerini daha iyi anlayacak olana naklederler.”²⁷

Bu stratejinin en belirgin tatbiki, Kur’ân-ı Kerim’in ve nebevi hadisin Resûlullâh döneminde yazılması, ezberlenmesi ve rivayet edilmesidir. Sahabe bez, deri ve taş gibi kolay bulabilecekleri malzemeler üzerine yazıyorlardı. Bazı sahâbilerin sayfaları meşhur olmuştu: Abdullâh b. Amr b. As’ın *es-Sâhifetü’s-sâdıka*’sı, Alî b. Ebî Tâlib’in ve Sa’d b. Ubâde’nin sahifeleri gibi.²⁸

²⁴ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 29/527 (No. 18001); Müslim, “Birr, Sıla ve Adâb”, 2553.

²⁵ Buhârî, “İlim”, 1.

²⁶ Müslim, “Cennet”, 2859.

²⁷ Kazvînî, Muhammed b. Yezîd b. Mâce; *Sünen-ü İbn Mâce* (b.y.: Taba’tü beyti’l-efkâri’d-düveliyye li’n-neşr, 1999), “Fedâilü’s-sahâbe”, 18.

²⁸ Buhârî, “İlim”, 40; Müslim, “Hac”, 1370.

3. Muallim ile İlgili Öğretim Stratejilerinin Nebevî Örnekleri

Mürebî ve muallimin, öğrencilerine karşı bilgece ve kolaylaştırıcı muamelede bulunması gerekir. Resûlullah hadislerinde şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz Allah beni sıkıntı çekmek ve sıkıntı vermek için göndermedi. Beni kolaylaştıran bir muallim olarak gönderdi.”²⁹ Ashâbına şöyle derdi: “Ben kolaylaştırıcı olarak gönderildim. Zorlaştırıcı olarak gönderilmedim.”³⁰ “Müjdeleyiniz nefret ettirmeyiniz. Kolaylaştırınız zorlaştırmayınız.”³¹ Ebû Mûsâ el-Eş’arî ve Muâz b. Cebel’i Yemen’e gönderirken ikisine şöyle demişti: “Kolaylaştırın, zorlaştırmayın, müjdeleyin, nefret ettirmeyin, itaat edin, muhalefet etmeyin.”³² Öğretmenin rolünü, önemini ve görevinin kutsallığını hatırlatmak için söylenecek pek çok şey vardır. O, davet, tebliğ, terbiye, eğitim faaliyetlerini yürütmeye nebilerin önemli vazifelerini yerine getirir. Sayılamayacak kadar çok sıfat ve özellikler ile donanmış olması gerekir.³³

3.1. Öğretimde Ferdi Farkları Gözetmek

Sahâbe, Resûlullâh’ın meclislerine katılma ve devam etme konusunda şartlarının, hallerinin ve meskenlerinin farklı olması sebebiyle aynı değildiler. Aynı şekilde onların anlayış ve ezberleme kudretleri de farklıydı. Onların içinde fâkih, âlim, fâkih olmayan, rivayeti çok olan az olan vardı. Kimisi hıfz, anlayış ve fikhî bir araya toplamıştı. Mücerret olarak nakil ve rivayet eden kimseler vardı. Resûlullah, hadisini mecliste hepsinin huzurunda söylüyor, bazısı ezberliyor ve rivayet ediyor, bazısı unutuyor veya çeşitli sebeplerle rivayet etmek istemiyordu.³⁴ Hz. Peygamber şöyle diyordu: “Allah kim için hayır dilerse onu dinde fâkih kılar. Ben taksim ediciyim. Veren ise Allah’tır.”³⁵ Yine şöyle demiştir: “Kişiye her duyduğunu söylemesi günah olarak yeter.”³⁶ İmam Buhârî’nin *Sahîh*’inin bablarından birinin başlığının, “Anlayamamalarından Dolayı İlmi, Bir Topluluktan Başka Bir Topluluğa Tahsis Eden Kimse Babı” olması dikkat çekicidir.³⁷ Sahâbe-i Kirâm, hadis rivayetlerinde ve insanları eğitmede, ferdi farkları gözetme konusundaki bu metodu Resûlullah’tan öğrenmişlerdir. Abdullâh b. Mes’ûd’dan şöyle rivayet edilmiştir: “Eğer bir kavme, akıllarının ermeyeceği bir hadis rivayet edersen, o hadis onların bazısı için ancak bir fitne olur.”³⁸ İmam Alî şöyle der:

²⁹ Müslim, “Talâk”, 1478.

³⁰ Buhârî, “Vüdu”, 59.

³¹ Müslim, “Cihâd ve Siyer”, 1732.

³² Buhârî, “Bid’ul-halk”, 6; Müslim, “Cihâd ve Siyer”, 1733.

³³ Abdullâh Nâsîh Ulvân, *Terbiyetü Evlâdi fi’l-İslâm*, II, 737.

³⁴ Müslim, “Zekât”, 1038.

³⁵ Buhârî, “İlim”, 13.

³⁶ İbn Abdî'l-Ber, *Câmiu Beyâni'l-İlmi ve Fadlihi* (Beyrût: Dâru'l-kütübü'l-İlmiyye, 2001), I, 54.

³⁷ Buhârî, *el-Câmiu's-Sahîh*, 49. Bab, 127 hadis vardır.

³⁸ Müslim, “Mukaddime”, 3.

“İnsanlara bildikleri şeyleri söyleyin. Siz Allah’ın ve Resûl’ünün yalanlanmasını mı istiyorsunuz?”³⁹

3.2. Öğretimde Öğrenciye Karşı Muhabbetli, Hoşgörülü ve Sabırlı Olmak

Resûlullah, ashâbına muhabbet gösteriyor ve onlara sevdiğini söylüyordu. İbn Ömer’den gelen bir hadis-i şerif şöyledir: “Resûlullah (s.a.v) benim iki omuzumu tuttu ve: ‘Dünyada sanki bir garip veya bir yolcu gibi ol.’ buyurdu.”⁴⁰ Muâz b. Cebel’in hadisi şöyledir:

“Nebi bir gün onun elini tuttu ve ona: “Ey Muâz! Ben seni seviyorum.” dedi. Muâz: “Anam babam sana feda olsun ya Resûlullah ben de seni seviyorum.” Resûl sonra şöyle buyurdu: “Ey Muaz sana her namazın sonunda, ‘Allâh’ım! Seni anmak, sana şükretmek ve sana güzelce kulluk etmekte bana yardım et’ duasını hiç bırakmamamı tavsiye ediyorum”⁴¹

İbn Abbâs hadisinde şöyle dedi: “Resûlullah bana himmet etti ve dedi ki: “Ey Allah’ım ona kitabı öğret.”⁴² Nebi’nin hizmetlisi Enes b. Mâlik’in hadisi de şöyledir: “Nebî bizimle iç içeydi. Hatta küçük kardeşime: ‘Yâ Ebâ Umeyr nuğayr ne oldu? diye sordu.’⁴³ Enes b. Mâlik’e, “Ey iki kulak sahibi” diyerek şaka yapardı.⁴⁴ Ona bizimle şakalaşıyorsun denildiğinde: “Ben ancak doğruyu söylüyorum” derdi.⁴⁵

3.3. İlkeler ve Ahlakta İyi Bir Model Olmak ve Uygulayarak Öğretmek

Enes b. Mâlik diyor ki: “Resûlullah’a on yıl hizmet ettim. Vallahi bana öf bile demedi. Bana bunu niçin böyle yapmadın, şöyle yapsaydın, demedi. Hiçbir şeyden dolayı ayıplamadı.”⁴⁶ Tüm psikolojik engellerin kalkması amacıyla sorumluluk yüklemekten kaçınması ve basitleştirmesi onun sünnetiydi. Sevgi, takdir ve değer verme hep var olmakla beraber ayrıca sevinçlerine, kederlerine ve hayatlarının diğer alanlarına ait olan şeylere de iştirak ediyordu. Kıtlık zamanında ashâbının çektiği açlığa karnına bir veya iki taş bağlayarak o da katılmıştır.⁴⁷ Onların kişiliklerine; sabır, kararlı olmak ve iyimserliği işliyordu. Sadece talimat vermekle veya yönlendirme yapmakla yetinmiyor aynı zamanda kendisi de fiili olarak önemli şeyleri yerine getirmek suretiyle ortak oluyordu. O’nun, Mescid-i Nebî’nin temelinde

³⁹ Buhârî, “İlim”, 50.

⁴⁰ Buhârî, “Rikâk”, 3.

⁴¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 36/ 429 (No. 22119).

⁴² Buhârî, “İlim”, 17.

⁴³ Buhârî, “Rikâk”, 34.

⁴⁴ Ebû Dâvûd, “Edeb”, 92.

⁴⁵ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 14/185 (No. 8481).

⁴⁶ Buhârî, “Mezâlim”, 4; Müslim, “Zekât”, 2310.

⁴⁷ Tirmizî, “Zühhd”, 39.

ve binanın yapımında çalışmalar tamamlanıncaya kadar çalıştığı⁴⁸ doğrudur. Aynı şekilde Hendek Savaşı'nda hendeğin kazımında bulunmuş, saçlarını onlarla beraber kısaltmış⁴⁹ ve hasırın üzerinde uyumuştur ki hasırın izi yüzüne çıkmıştır. Kendisine: “Ya Resûlullah, yumuşak bir döşek edinsen” denildiğinde, “Ben ve dünya benim ve dünyanın benzeri gibidir” demiştir. Bir başka rivayette: “Ben dünyada bir ağacın altında gölgelenen sonra kalkıp orayı terk eden bir yolcu gibiyim.” buyurmuştur.⁵⁰

3.4. Doğrudan-Dolaylı Olarak Yapılan Ferdi ve Toplu Nasihatler ve Yönlendirmeler

Nasihat, emri bi'l-ma'rûf nehyi ani'l-münker ve hayır kapılarından geniş bir kapıdır. Nasihat ile kastedilen genel mana, nasihat edilen kimse için hayır istemektir. Hz. Peygamber'in hayatı ve ashâbı ile sohbetleri; insanları iyiliğe yönlendirmek ve Müslümanları hayır istemeye yönlendirmek amacıyla oluyordu. O, “Din nasihattir.”⁵¹ diyerek bunu belirtmiştir. Onun nasihat etmesi ferdi ve grup halindeydi. Ancak dolaylı uyarma üslubunu tercih ediyordu. Onun nasihat etme tarzına şu sözleri ışık tutuyor: “Şu kavme ne oluyor ki şöyle şöyle diyorlar!” veya “Şu kavme ne oluyor ki şöyle yapıyorlar!”⁵² Allah'ın haramlarının çiğnenmesinin dışında kızmazdı. “Bir adam O'na şöyle dediği zaman: ‘Ya Resûlullah! Falancanın namazı uzatması yüzünden nerdeyse namazı kılamayacaktım.’ Hadisin râvisi; ‘Nebi'yi o günden başka uyarma konusunda daha kızgın görmedim.’ dedi. Bunun üzerine Nebi dedi ki: ‘Ey insanlar! Nefret ettiriyorsunuz. Kim insanlara namaz kıldırırsa onu kısa tutsun. İçlerinde hasta, zayıf ve ihtiyaç sahibi olabilir.’”⁵³

3.5. İrade ve Kudretleri Güçlendirmek ve Özgüven Geliştirmek

Bu stratejide, özen göstermenin yanı sıra uygulama ve pratiğin önemli bir yeri vardır. Bu pratikler, öğrencilerin eğitim sürecine katılmaları, projelerin uygulanması ve kendi yaptıkları bilimsel deneyler ile olmaktadır. Bunu Resûlullah ashâbı ile istişare ederek ve karar almaya onları dâhil ederek gerçekleştirmiştir ve şûra ilkesini İslâm'a yerleştirmiştir. Fakat O, bir karar aldığı anda tereddüt göstermeden verdiği kararda sebat etmiştir. Bu durumun örneklerinden biri, Bedir günü kuyuların Müslümanların arkasına alınması ashâbının girişimidir. Böylece onlar suyu kullandılar, kâfirler ise su içmekten ve onu kullanmaktan

⁴⁸ Buhârî, “Megâzi”, 33.

⁴⁹ Buhârî, “Cihâd ve Siyer”, 132; Müslim, “Salâtü'l-müsâfirîn”, 1803.

⁵⁰ Tirmizî, “Zühd”, 46; Ahmed b. Hanbel, 47281 (No. 2744).

⁵¹ Buhârî, “İmân”, 40; Müslim, “Mukaddime”, 55.

⁵² Buhârî, 7301, “Zekât”, 41; Ebû Dâvûd, “Edeb”, 5; İbn Mâce, “İftitâhu'l-kitâb” 11.

⁵³ Buhârî, “İlim”, 28; Müslim, “Salât”, 466.

mahrum kaldılar.⁵⁴ Uhud günü düşman ordusunu şehrin dışında karşılamak veya şehir içinde kalarak savunma savaşı yapmak konusunda ashâb, şehir dışında konuşlanmaya karar verdikten sonra Resûlullah şu meşhur sözü söyledi: “Nebi’ye zırhını giydikten sonra, savaşmadan çıkarmak yakışmaz.”⁵⁵ Aynı şekilde Hendek savaşında ahzabı nasıl karşılayacakları konusunda ashâbı ile istişare etmiştir. O ve ashabı fikirleri uygulamaya başlamışlar, kolektif ve aktif bir şekilde bu fikirleri yürütmüşlerdir.⁵⁶

3.6. Öğrencilere Karar Almayı ve Kriz Yönetimini Öğretmek

Bu metod öğrenciyi teşvik ederek, cesaretlendirerek, sabırlı davranarak ve güçleri oranında hatalarına göz yumarak olur. Bu duruma Resûlullâh’ın Hatıb el-Beltea’yı affetmesi örnektir. Hatıb, Müslümanların Mekke’ye sefer düzenlemek ve orayı fethetme niyetlerini Mekke ahalisine haber vermeye çalışan kişidir. Ömer (r.a) onun boynunun vurulmasını istediğinde şu sözleri söylemiştir: “O Bedir’e şahit oldu. Nereden biliyorsun belki Allah Bedir ehline muttali idi.” Bunun üzerine şöyle söyledi: “İstediginizi yapın, ben sizi bağışladım.”⁵⁷ Hudeybiye antlaşmasından sonra ashâbına kurbanlarını kesip ihramdan çıkmalarını emrettiğinde, hiç kimse bunu yerine getirmede. Ümmü Seleme’nin yanına giderek insanlardan gördüğü muameleyi anlattı. Ümmü Seleme: “Ey Allah’ın Nebisi! Çık, kurbanını kesip tıraş oluncaya kadar hiç kimseye tek bir kelime söyleme.” dedi. Nebî bu söylenileni yaptı. Müslümanlar Onu gördüklerinde kalktılar, kurbanlarını kestiler ve birbirlerini tıraş ettiler.”⁵⁸ Bu stratejinin uygulama alanı takrîrî nebevî sünnettir. Böylece sahabe doğru karar almanın, problemleri halletmenin ve karşılaştıkları sorunların keyfiyetini öğreniyorlardı. Ashâbın doğru karara ulaşmak için kendi kararlarından vazgeçtiklerini gösteren örnekler çoktur. Kendi durumlarını gözden geçiriyorlar sonra karar veriyorlar ve daha sonra uyguluyorlardı ya da daha uygun ve doğru seçenekler varsa ona yöneliyorlardı.

3.7. Uygun Zaman ve Mekânda Uyarmak ve Yönlendirmek (Yaşanılan Olaydan Yararlanmak)

Nebî (s.a.v) ister ferd ister grup olsun eğitim, öğretim ve yönlendirmede fırsatları ve olayları kullanıyordu. Abdullâh b. Mes’ud’un şöyle dediği anlatılmıştır: “Resûlullah vaaz

⁵⁴ Hâkim, Ebû Abdillâh en-Neysâbüri, *el-Müstedrekü ala’s-Sahihayn*, thk. Mustafâ Abd’l-Kâdir A’tâ (Beyrût: Dâru’l-kütübi’l-ilmîyye, 1990), 1/573 (No. 1508).

⁵⁵ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3/348 (No. 14787).

⁵⁶ İbn Hacer el-Askalanî, *Fethu’l-bârî şerhu Sahîh-i’l-Buhârî*, thk. Muhammed Fuâd Abd’il-Bâkî (Beyrût: Dâru’l-ma’rife, 1960), 7/393.

⁵⁷ Buhârî, “Cizye”, 17.

⁵⁸ Buhârî, “Cihâd ve Siyer”, 54.

ederken ölüm korkusunu hissederdik.”⁵⁹ Ferdî öğretimde fırsatlardan istifade ettiği örneklerden bazıları da şunlardır: Muâz b. Cebel hadisi: “Nebî'nin arkasındaydım bana dedi ki: ‘Ey Muâz Allah'ın kulları üzerindeki hakkımı biliyor musun?’”⁶⁰ Nebî'nin hanımı Ümmü Seleme'nin oğlu olan Ömer b. Seleme'nin hadisinde: “Ben Resûl'ün hücrelerinde küçük bir oğlan çocuğu idim. Elim tabağın içinde geziniyordu ki, Resûl bana, ‘Ey oğulcuğum! Besmele çek ve sağ elinle ve önünden ye.’ dedi. Bu benim daha sonra ki yeme tarzım oldu.”⁶¹ demiştir. İbn Abbâs şöyle rivayet etmiştir: “Bir gün Nebî'nin arkasındaydım. Bana; ‘Ey oğulcuğum, ben senin kelimeler öğretmenimim. Allah hafızanı güçlendirsin.’ dedi.”⁶² Bu stratejinin grup öğretimine örneklerinden biri şöyledir. “Resûlullah, insanlar etrafını kuşatmış bir şekilde çarşıda yürüyordu. Ciddi manada solmuş bir tutam nane gördü. Ondan yedi ve bir parça alarak etrafındakilere dedi ki: ‘Sizden hanginiz bunun için bir dirhem vermek ister?’ Dediler ki: ‘O bizim hoşumuza gidecek bir şey değil. Biz onunla ne yapalım?’ ‘Vallahi Allah nezdinde dünya sizin indinizde şundan daha kıymetsizdir.’ dedi.”⁶³

3.8. Örnekler Vererek, Konuları Basitleştirerek, Akıl ve Anlayışa Yaklaştırarak Öğretmek

Resûlullâh'ın şu sözleri buna örnektir: “Mümin mümin için, parçaları birbirini güçlendiren bina gibidir, parmaklarını birbirinin arasına geçirip kenetledi.”⁶⁴ “Mü'minler birbirini sevmeye, birbirine merhamet göstermeye ve birbirlerine acımadaki bir vücut gibidirler. Vücudun bir uzvu şikâyet ettiğinde beden diğer uzuvları da uykusuzluk ve hummaya yakalanırlar.”⁶⁵ “Mal hırsının ve şerefe düşkünlüğünün kişiye verdiği zarar, iki aç kurdun sürüye verdiği zarardan daha büyüktür.”⁶⁶ “Küçük günahlardan sakının. Bu durum şuna benzer: Bir topluluk vadinin ortasında konaklar. Ekmeklerini pişirmek için her biri çalı çırpı getirir, böylece yeterli odun toplanmış olur. İşte küçük günahlar da toplayan sahibini helâke götürür.”⁶⁷ Nu'man b. Beşir'in hadisi de şöyledir: “Allah'ın koyduğu sınırları gözeten ve gözetmeyeninin durumu, bir gemide yolculuk eden ve kurâ çeken insanların durumuna benzer.”⁶⁸

⁵⁹ Buhârî, “İlim”, 11; Müslim, 2128.

⁶⁰ Müslim, “Hac”, 2856; “Mukaddime”, 30.

⁶¹ Müslim, “Eşribe”, 5376, 2022.

⁶² Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 1/293 (No. 2669).

⁶³ Müslim, “Hac”, 2957; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3/361 (No. 14930).

⁶⁴ Buhârî, “Dea'vât”, 55; Müslim, “Siyâm”, 2585.

⁶⁵ Buhârî, “Dea'vât”, 42; “Şurût”, 19.

⁶⁶ Tirmizî, “Zühd”, 43.

⁶⁷ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 5/323 (No. 22808).

⁶⁸ Buhârî, “Hibe”, 35; “Cihâd ve Siyer”, 37.

3.9. Vaaz ve Hitabet (Vaaz Ve Dini İrşad); Genel ve Özel Ders Verme

Bu metod, eğitim verilen kişide, dini ve duygusal yönünü, şevk ve gayreti uyandırmayı hedefleyen vicdani üsluplardan biridir. Belagat yaygın olduğu için hitabet, o dönemde en tercih edilen üsluplardandı. el-İbrâd b. Sâriye'den şöyle dediği nakledilmiştir: “Resûlullah bir gün sabah namazından sonra gözlerin yaşardığı, kalplerin titrediği çok veciz bir vaaz yaptı.”⁶⁹ Bu stratejinin ferdi kullanımına dair açık örneklerden bir tanesi şudur: “Nebî'nin bir adama şöyle nasihatte bulunduğu rivayet edildi: Dünyayı terk et ki Allah seni sevsin, insanların sahip olduğu şeyleri terk et ki insanlar seni sevsin.”⁷⁰

3.10. Tarihi Hikâye Ve Alıntılar Yoluyla Öğretim

Üç kişinin hikâyesi buna örnektir. “Onlar yolda yürürken yağmura yakalandılar ve dağdaki bir mağaraya sığındılar. Akabinde dağdan büyük bir kaya parçası düşerek mağaralarının ağzını kapattı. Allah'ın onlardan yaptıkları sâlih bir amelle dua etmelerini istediğini anladılar ve yaptıkları en iyi şeylerle dua ettiler de Allah onları kurtardı.”⁷¹ Diğer bir örnek olay şöyledir:

İki kadın oğullarıyla beraber iken bir kurt gelir ve oğullardan birini yer. Bu kadın diğer arkadaşına: “Senin oğlun gitti,” der. Diğeri ise: “Senin oğlun gitti,” der. Hz. Dâvûd'un yanına giderek aralarında hüküm vermesini isterler. O, büyük olanın lehine karar verir. İki kadın Hz. Süleymân'a giderler, durumu anlatırlar. O da: “Bana bir bıçak getirin de bu oğlanı aranızda bölüştüreyim,” der. Küçük kadın: “Sakin bunu yapma Allah sana merhamet etsin! Çocuk bu kadındır,” deyince Süleymân (a.s), çocuğun küçük kadına ait olduğuna hükmetti.”⁷²

3.11. Öğretim Faaliyeti Esnasında Uygun Bir Yer Bulmak ve Yerleşmek

Muallimin öğrencilerin hepsinin görebileceği bir şekilde durması, öğrencilerin de muallimin işaretlerini, hareketlerini, açıklamalarını ve tahtaya yazdıklarını görecekları şekilde karşılarında uygun bir yerde bulunması gerekmektedir. Bu eğitim faaliyetinin başarılı olmasındaki etkenlerdendir. Hz. Peygamber'in minber inşa ettirmesi, hutbe ve dersler için bir yer belirlemesi hadisleri konuyu bize anlatabilir. Hz. Peygamber'in ilk iş olarak mescidin inşası için şehrin ortasındaki Benî Neccâr topraklarını seçmesi, bereket kapısından minbere

⁶⁹ Ebû Dâvûd, 4607; Tirmizî, “İlim”, 16.

⁷⁰ Hâkim, *Müstedrek*, 4/348 (No. 7873).

⁷¹ Buhârî, “Edeb”, 5; Müslim, “Sıyâm”, 2743.

⁷² Buhârî, “Enbiyâ”, 41.

çıkarak sahabeye nasıl namaz kılınacağını öğretmesi gibi. Bu stratejiyi daha açık anlatan hadislerden⁷³ birisi şöyledir: “Câbir b. Semûra şöyle der: ‘Resûlullah ayakta hitap ediyor sonra oturuyor sonra tekrar ayağa kalkarak hitap ediyordu. Sana kim O’nun oturarak hitap ettiğini söylemişse yalan söylemiştir.’”⁷⁴

3.12. Jest, Mimik vb. (Beden Dili) Kullanarak Teşvik Etmek ve Dikkatleri Toplamak

Bu stratejiyi kullanmak dil kullanımının zorluklarını azaltır, anlayış ve iletişimi kolaylaştırır. Nebî, açıklama yaparken, izah ederken ve şüpheleri gidermeye çalışırken jest ve mimikleri sıklıkla kullanırdı. Abdullâh b. Ömer’in hadisi buna örnektir. Şöyle rivayet etti: “Resûlullâh’ı doğuya işaret ederken gördüm. ‘Fitne buradandır. Fitne buradandır. Şeytanın boynuzunun doğacağı yerdedir.’ buyurdu.”⁷⁵ Muâz b. Cebel’in meşhur hadisi de örnektir: “Nebî: ‘Sana tüm bunların can damarını haber vereyim mi?’ diye sordu. ‘Evet, Ya Resûlullah’, dedim. Dilini tuttu.”⁷⁶ Bir diğer hadis de şöyledir: “Ben ve yetime sahip çıkan kimse Cennet’te şu ikisi gibiyiz dedi ve ikisini ayırarak şehadet ve orta parmağını işaret etti.”⁷⁷

3.13. Uygun Bir Dil Kullanmak, Sözü Tekrar Etmek ve İhtiyaca Göre Sesi Yükseltip Alçaltmak

Nebî (s.a.v)’e hikmet ve cevâmiu’l-kefîm olma özelliği verilmiştir.⁷⁸ Âişe (r.anha) şöyle diyor: “Resûlullah sizin gibi sözlerini çabuk çabuk, arka arkaya eklemeydi. Ancak yanında bulunan kimsenin ezberleyebileceği kadar kelimelerin arasını açarak konuşurdu. Bir söz söylediğinde saymak isteyen kimse onu sayabilirdi.”⁷⁹ Enes b. Mâlik diyor ki: “Resûlullâh, kelimeleri anlatabilmek için üç kere tekrar ederdi.”⁸⁰ Onun şu sözü bu konuya örnektir: “Size büyük günahların en büyüğünü haber vereyim mi? diye sordu. Biz; ‘Evet ya Resûlallâh’ dedik. ‘Allah’a şirk koşmak, anne-babaya asi olmaktır. -Bunları söylerken arkasına yaslanıyordu. Doğruldu ve dedi ki- ‘Dikkat edin yalan söz, yalan şahitlik! Dikkat edin yalan söz, yalan şahitlik!’ Bu sözü o kadar çok tekrar etti ki biz keşke sussa dedik.”⁸¹ Bu

⁷³ Müslim, “İmân”, 377; “İmân”, 524.

⁷⁴ Müslim, “Cuma”, 862.

⁷⁵ Buhârî, “Bed’ul-halk”, 11; Müslim, “Fiten”, 2905.

⁷⁶ Tirmizî, “İman”, 8; İbn Mâce, “Fiten”, 12; Ahmed b. Hanbel, 36/344 (No. 22016).

⁷⁷ Buhârî, “Talâk”, 24; Ebû Dâvûd, “Edeb”, 121.

⁷⁸ Buhârî, “Humus”, 19; “Tevhîd”, 24, 26; “Mevâkidü’s-salât”, 12.

⁷⁹ Ebû Dâvûd, “Edeb”, 21; Tirmizî, “Menâkıb”, 9.

⁸⁰ Tirmizî, “Menâkıb”, 9.

⁸¹ Buhârî, “Şehâdât”, 10; “Edeb”, 6; “İsti’zân”, 35; “İstitâbe” 1; Müslim, “İmân”, 87.

sebeple muallimin, yüzünü insanlara doğru döndürmesi, ihtiyaca göre sesini düzgün kullanması, yükseltmesi ve alçaltması gerekir. Abdullah b. Ömer şöyle rivayet etti: “Biz bir sefer sonrasında abdest alarak namaz kıldık, ayaklarımızı mesh ettik. O bize sesini yükselterek bağırdı: ‘Vay o topukların haline!’ Bu sözü üç kere tekrar etti.”⁸² “Resûlullah, hitap ettiğinde bir ordu kumandanı gibi sesi yükselir, gözleri kızarır, kızgınlığı artardı. Hatta (düşman) ‘sabah akşam size baskın yapacak’ diyen (ordu kumandanı) gibi olurdu.”⁸³

4. Öğrenci ve Öğretmen Arasındaki Ortak Öğretim Stratejilerinin Nebevî Örnekleri

4.1. İslam Şeriatının Gelişmesi Gibi Öğretim Faaliyetinin Gelişmesi

Eğitim faaliyeti gelişen ve devam eden bir süreçtir. Okul döneminden önce öğrencinin ev ve kamusal yaşantısında ortaya çıkıp okul dönemi ve sonrasında da devam eder. Kaynakları, delilleri ve ahkâmı bakımından tam olarak İslam şeriatı gibidir. Ayrıca Resûl’ün ashâbını terbiyede kullanmış olduğu eğitim metodu, öğretim yol ve üslûplarının zenginliği ve öğretim çeşitlerinin gelişimi gibidir. Sahabe-i Kirâm’ın, ezber, anlayış ve uygulamada öyle etkili bir konuma ulaştılar ki onlar, insanlık yolunu aydınlatan işaret fişekleri oldular. Onların hayatları İslam’ın uygulamalı formu oldu. Diğer faktörlere ek olarak öğretim faaliyetleri, onların ilim ve hafızalarının genişlemesine, okuma-yazma bilmeyen bir ümmetten insanlığın öncüsü ve tarihin seyrini değiştiren bir hale dönüşmelerine vesile oldu.⁸⁴ Bu sebeple Resûlullah bize, dünyada öğrenci ve öğretmen arasındaki alakanın devam etmesi zaruretini, buna istekli olmayı ve onu sürdürmeyi hatta bu ilişkinin ahirette devam eden bir süreç olduğunu gösterdi. Resûlullâh şöyle buyurmuştur: “Âdemoğlu öldüğünde ameli kesilir. Ancak üç şey hariçtir: Sadaka-ı câriye, kendisinden faydalanılan ilim ve ona dua eden sâlih evlat.”⁸⁵

4.2. Eğitim Görüş, Mesaj ve Hedeflerinin Netliği

Bu, öğretimin uygulanmasında, ahlak ve ilkelerin yerleşmesinde görev ve önemi olan stratejidir. Bu sebeple eğitim müesseselerinin hepsinin sunulan imkanlar çerçevesinde, uygulama, devam etme ve değerlendirme açısından, misyon, vizyon ve öğretim hedeflerinin öğrencilere anlatılması ve öğrencilerde hedeflerin gerçekleşme oranının ölçütlerini ortaya koymaları zaruridir. Kureyş’in ileri gelenleri Hz. Peygamber’den davetini terk etmesini

⁸² Buhârî, “İlim”, 3; Müslim, “Tahâret”, 9.

⁸³ Müslim, “Cum’a”, 867.

⁸⁴ İtr, Nureddîn, *Menhecû’-n-nakdi fi Ulûmi’l-hadis* (Mekke: Dâru’l-bâz, 2004), s. 37.

⁸⁵ Müslim, “Vasiyet”, 1631; Ebû Dâvûd, “Vasiyet”, 14.

istediklerinde onu, tehdit ettiler, gözdağı verdiler, ona mal ve makam teklif ettiler. Ona amcasını gönderdiler ve o, amcasına şu cevabı verdi: “Ey Amcacığım! Vallahi sağ elime güneşi sol elime ayı verseler ben bu davayı terk etmem. Hatta Allah bu dini hâkim kılar veya ben bu uğurda canımı veririm.”⁸⁶ Bir başka rivayette ise şöyle söylemiştir: “Bu güneşi görüyor musunuz? ‘Evet,’ dediler. ‘Siz bir parça ışık istiyorsunuz diye ben güneşten vazgeçmem.’ cevabını verdi.”⁸⁷ Eğitim hedeflerinin sınırlandırılması, görüş ve öğretim mesajının net olması şer’i delillerinden, Resûlullâh’ın; “Ben size güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderildim.”⁸⁸ ve “Ben Yahudi ve Hristiyan olarak değil hanif olarak gönderildim”⁸⁹ sözleri bunun örneğidir.

4.3. Dinleyicinin Yeteneklerini Geliştirmek, İletişim ve İkna Sanatında Ustalaşmak

İkna yöntemine dâhil olan örneklerden biri Enes b. Mâlik’ten rivayet edilmiştir:

“Bir adam: ‘Ya Nebiyallâh! Kâfir olan yüz üstü nasıl haşr olacak? diye sordu. ‘Dünyada iken iki ayağı üzerinde yürütmeye kadir olan kıyamet günü yüz üstü yürütmeye kadir değil midir?’ şeklinde cevap verdi.”⁹⁰ “Halini şikâyet eden bir adam Resûl’ün yanına geldiğinde ona şöyle dedi: ‘Ya Resûlallâh! Benim siyah bir oğlum doğdu.’ Resûl ona: ‘Senin develerin var mı?’ diye sordu. ‘Evet’, dedi. ‘Onun rengi nedir?’ ‘Kızıl’ dedi. ‘Onların içinde boz olan var mı?’ ‘Evet’. ‘Peki bu nereden geldi?’ ‘Belki soyundan bir damara çekmiştir’ dedi. ‘Senin oğlunda bir damara çekmiştir.’ diye cevap verdi.”⁹¹

Aynı şekilde “Resûl’ün yanına zina yapmak için izin isteyen bir genç geldi. Orada bulunanlar hiddete kapıldılar, ‘Yapma, yapma.’ dediler. Resûl; ‘Yaklaş,’ dedi. Genç ona yaklaştı. Resûlullah onunla konuştu ve zinanın iğrenç bir şey olduğuna onu ikna etti.”⁹² Nebî sevgiyle beraber ikna yöntemini kullanmış, dua ve kalbe dokunuşla onu ikna etmiştir ki genç, zinadan iğrenerek onun yanından çıkmıştır.

⁸⁶ Taberî, Muhammed b. Cerîr, *Târîhu’r-rusûli ve’l-mülûk* (Beyrût: Dâru’t-türâs, 2010), 2/356.

⁸⁷ İbn Asâkir, İbn Asâkir, Ebû’l-Kâsım Alî. B. el-Hasen, *Târîhu Dimeşk*, thk. Amr Ğarâme el-Ğamrevî (Beyrût: Dâru’l-fikr, 1998), 4/41.

⁸⁸ Buhârî, *Edebü’l-müfred*, thk. Muhammed Fuâd Abdü’l-bâkî (Beyrût: Dâru’l-beşâiri’l-İslâmiyye, 1989), 104 (No. 273).

⁸⁹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 5 (No. 266).

⁹⁰ Buhârî, “Rikâk”, 45; Müslim, “Münâfikûn”, 54.

⁹¹ Buhârî, “Talâk”, 26.

⁹² Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 36/545 (No. 22211).

4.4. Öğretimde Uygulama ve Pratik Yapma (Deneysel Duyusal Yaklaşım)

Resûlullah, görünmeyen ahlaki düzenin öğretiminde his ve tecrübeyi bir araya getiriyordu. Bu sayede anlayış ve tesir artıyordu.

“Nebi içindekilerin azap çekenler gördüğü iki kabire rastladığında şöyle dedi: “O ikisi azab çekiyor.” Sonra yaş bir dal parçası aldı (veya hurma yaprağı), onu ikiye böldü ve bir parçasını bir kabire diğer parçasını da diğer kabire koydu. Daha sonra: “Umulur ki Allah onlar kuruyuncaya kadar onların azabını hafifletir” buyurdu.”⁹³

Resûlullah ashâbına öğretmek için ahkâmı bizzat tatbik ediyordu. O şöyle demiştir: “Benden gördüğünüz gibi namaz kılın.”⁹⁴ Veda Haccında da şöyle demiştir: “Hac menâsikini benden alınız.”⁹⁵ Temizlik konusunda; “Bir adam Resûl’e gelerek temizliğin nasıl olacağını sordu. Resûlullah bir ibrik istedi ve ellerini üç kere yıkadı. Sonra yüzünü üç kere yıkadı. Sonra kollarını üç kere yıkadı. Daha sonra: ‘Abdest böyledir. Kim bundan daha fazlasını veya azını yaparsa zulmetmiş ve kötü bir şey yapmıştır.’ buyurdu.”⁹⁶

4.5. Amacı Olan Oyun ve Etkinlikler Yoluyla Öğretim

Hz. Âişe’nin kukla, oyuncak ve onunla oynayan arkadaşları vardı. Şöyle demiştir: “Nebi’nin yanında bebekler (kukla) ile oynardım. Arkadaşlarım bana gelirler fakat Resûlullah’tan utanarak saklanırlardı. Resûlullah, onları bana gönderir, benimle beraber oynarlardı.”⁹⁷ Habeşlilerin mescitte bıçakla oynadıkları ve dans ettikleri, şarkıcı cariyelerin Resûlullâh’ın evinde şarkı söyledikleri, bazı sahâbîlerin onlara engel olmaya çalıştıkları, Resûl’ün onları bırakmalarını emrettiği doğrudur. Hz. Âişe’den şöyle nakledildi: “Habeşliler bıçakla oynuyor, Resûl beni gizliyor ben de usanıncaya kadar onları izliyordum. Artık genç bir kızın ne denli eğlenceye düşkün olabileceğini siz takdir edin!”⁹⁸

4.6. Resim, Öğretim Modelleri ve Açıklayıcı Şekiller Kullanmak

Resûl ashâbını eğitirken, kumun üzerine yazı yazmak, resim çizmek, asa, süngü, bıçak, ağaç dalları gibi eldeki tüm araç-gereçlerden yararlanmıştı. Abdullâh b. Mes’ûd’dan şöyle rivayet edildi:

⁹³ Buhârî, “Vudu”, 55; Müslim, “Tahâret”, 292

⁹⁴ Buhârî, “Ezân”, 18; “Temenni”, 10.

⁹⁵ Müslim, “Hac”, 1297; Ebû Dâvûd, “Hac”, 24; İbn Mâce, “Hac”, 36.

⁹⁶ Ebû Dâvûd, “Tahâret”, 51.

⁹⁷ Buhârî, “Edeb”, 81.

⁹⁸ Buhârî, “Mesâcid”, 46; “Cuma”, 10.

“Nebi bir dörtgen çizdi. Dörtgenin ortasına, onu kenarından keserek dışarı çıkan bir çizgi çekti. Ortadaki bu çizginin iki yanından ona doğru bir takım küçük çizgiler daha çizdi. Sonra çizgileri göstererek şöyle buyurdu: “Şu insan, şu da onu kuşatmış olan ecelidir. Dörtgeni keserek dışarı çıkan, insanın arzularıdır. Ortadaki çizgiye yönelik küçük çizgiler dert ve ızdıraplardır. İnsan bu dertlerin birinden kurtulsa, öteki gelip çarpar, şundan kurtulsa, beriki gelip yakalar.”⁹⁹

Abdullah b. Mesud’dan başka bir rivayet de şöyledir: “Resûlullâh bir gün bize çizgi çekti ve ‘Bu Allah’ın yoludur’ dedi. Sonra bu çizginin sağına ve soluna çizgi çekti. ‘Bu yolların hepsi de şeytanın davet ettiği yollardır.’ buyurdu.”¹⁰⁰

Abdullah b. Abbas’dan şöyle dediği rivayet edildi: “Resûlullâh dört çizgi çizdi. ‘Bunun ne olduğunu biliyor musunuz?’ diye sordu. ‘Allah ve Resûl’ü daha iyi bilir’ karşılığını verdiler. ‘Cennet ehli kadınların en faziletlisi Hatice bint Hüveylid, Fâtıma bint Muhammed, Âsiye bint Müzâhim (Firavunun karısı) ve Meryem bint İmrân’dır.’ buyurdu.”¹⁰¹ Âsayı öğretim aracı olarak kullandığı örneklerden biri şudur: “Saîd b. el-Hudrî’den şöyle rivayet edildi: Resûlullâh esasını eline aldı sonra elleri arasına (önüne) sapladı. Daha sonra onun yanına (biraz daha yakınına) sapladı. Üçüncü kere daha ondan daha uzağa sapladı ve: ‘Bunun ne olduğunu biliyor musunuz?’ diye sordu. ‘Allah ve Resûl’ü daha iyi bilir’ karşılığını verdiler. ‘Bu insan, bu onun eceli ve bu da arzularıdır. O emeline kavuşmadan ona daha yakın olan eceli ansızın geliverir.’ buyurdu.”¹⁰²

4.7. Sorular Sorarak Zihin Fırtınası ve Zihinsel Uyarma Yapmak ve Öğrenciyi Soru Sormaya Teşvik Etmek

Bu yöntem, soru sorarak ve öğrencinin bu soruya cevap vermesini bekleyerek veya belirli ilmî bir sorun ortaya atıp bu konu hakkında ilmî bir tartışma başlatarak olur. Buna bir örnek Nahr günü Veda Hutbesinde vârid olan olaydır. “Resûlullâh o gün şöyle demişti: ‘Bu günün hangi gün olduğunu biliyor musunuz?’ Orada bulunanlar: ‘Allah ve Resûl’ü daha iyi bilir’ karşılığını verdiler. Sustu, hatta biz o güne başka isim vereceğini zannettik. ‘Nahr günü değil mi?’ diye sordu. Biz de ‘Evet’ dedik.”¹⁰³ Hadislerde, Resul’ün ashâbına soru sorup cevap vermeleri için fırsat verdiği, onları görüş bildirmeleri ve cevap vermeleri için teşvik

⁹⁹ Buhârî, “Rikâk”, 4.

¹⁰⁰ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 10/464 (No. 6417).

¹⁰¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 7/206 (No. 4142).

¹⁰² Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 17/212 (No. 11132).

¹⁰³ Buhârî, “Hac”, 133.

ettiğine dair işaretler vardır. “Gıybetin ne olduğunu biliyor musunuz?”¹⁰⁴ sorusunda olduğu gibi.

4.8. Maddi ve Manevi Teşvik

“En cömert insan”¹⁰⁵ rivayetinde Resûlullâh’ın, esen rüzgârdan daha cömert olduğu bildirilmektedir. Fakirlikten korkmadan bağış yapar, kendisine getirilen şeyleri ashâbı arasında adaletle dağıtır. İslâm adına kendisine verilen şeyleri mutlaka başkasına verir. ¹⁰⁶ Necran heyeti onlarla beraber güvenilir bir adam göndermesini istedikleri zaman; “Emin, emin olanın hakkıdır.” dedi. Ashâbını bu sözüyle şereflendirdi ve onlarla beraber Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh’ı gönderdi.¹⁰⁷ Aynı şekilde “Hafsa (r.anha), Abdullah b. Ömer’in gördüğü rüyayı Resûlullah’a anlattı. Rasulullah ‘Abdullah ne iyi adamdır. Keşke geceleyin namaz kılıyor olsa’ dedi. Bundan sonra Abdullah geceleri çok az uyudu.”¹⁰⁸

4.9. Öğrenciler Arasındaki Övgüye Değer Rekabetin Etkisi

Nebi’nin şu sözü buna örnektir: “Ancak iki kişiye hased edilir: Allah’ın mal verdiği ve bu malı Allah yolunda harcayan kimse ve Allah’ın ilim verdiği ve o ilimle amel eden ve onu öğreten kimseye.”¹⁰⁹

“Fakir olan sahabiler Nebi’ye geldiklerinde şöyle dediler: “Servet sahibi olanlar yüksek derecelere ve güzel makamlara çıktılar.” “Bu nedir?” diye sorduğunda şöyle karşılık verdiler: “Namaz kılıyorlar, biz de namaz kılıyoruz. Oruç tutuyorlar, biz de oruç tutuyoruz. Sadaka veriyorlar, biz sadaka veremiyoruz.” Resûlullâh onlara şöyle dedi: “Size yaptığınızda sizi geçen kimseleri geçeceğiniz, arkanızda kalacakları bir şey öğreteyim mi?”¹¹⁰

Ömer b. el-Hattâb ve Ebû Bekir es-Sıddîk’in aralarında hayırlı amel ve iyilik konusunda güçleri doğrultusunda dâimî bir rekabet vardı. Ömer b. el-Hattâb şöyle demiştir: “Resûlullâh bu gün bize sadaka vermemizi emretti. Bu (emir) bende mal bulunan bir zamana rastladı. (Kendi kendime), ‘Eğer bir gün Ebû Bekir’i geçeceksem ancak bugün geçerim.’”¹¹¹

¹⁰⁴ Müslim, “İyilik, Sıla ve Âdâb”, 2589.

¹⁰⁵ Müslim, “Fedâil”, 2308.

¹⁰⁶ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3/481 (No. 2042).

¹⁰⁷ Buhârî, “Fedâilü Ashâbı’ın-nebî”, 21.

¹⁰⁸ Buhârî, “Fedâilü Ashâbı’ın-nebî”, 20.

¹⁰⁹ Buhârî, “İlim”, 15.

¹¹⁰ Buhârî, “Sıfâtü’s-salât”, 74.

¹¹¹ Ebû Dâvûd, “Zekât”, 41.

SONUÇ

1. İnsan öğrenen, keşfeden bir varlıktır, öğrenme kabiliyeti olmayan insan yoktur. Burada öğretim araçları ve öğretim yollarının çeşitleri konusunda modern stratejilere uymanın önemi gizlenmiştir. Muallime düşen görev; öğretim faaliyetinin başarısı için yeterli derecede deneyim ve tecrübeden faydalanmak, bu yol ve stratejilerin en uygun ve en iyisini tercih etmektir.

2. Bütün araç ve yöntemleri kullanmanın meşruiyeti gösterilmektedir. Bu çalışmanın önemli bir neticesi; eğitim metodlarının, araç ve gereçlerinin çeşitlenmesi, özellikle İslami İlimler'in Arapça veya diğer başka diller ile öğretimi, dil ve iletişim engelini büyük ölçüde azaltacak olmasıdır.

3. Bu araştırma bize, öğretim stratejisi ve yollarının yeni olduğu görüşünün yanlış olduğunu gösterdi. Bu stratejilerin kaynakları nebevî sünnette aynı mükemmellikte bulunmaktadır. Sünnet-i Nebeviyye bu yöntemlerin örnekleri ile doludur.

4. Araştırmacı olarak, ilmî maddelere ek olarak eğitim-öğretim fakültelerinde “Nebevî stratejilerin incelenmesi, nebevî sünnet olarak bu strateji ve yöntemlerin öğretilmesini, bu hazinenin ortaya çıkması ve tozlarının kalkması için farklı seviyelerde ilmî roller üstlenilmesini tavsiye ediyoruz.

5. İçerisinde öğretim araçları, stratejileri ve öğretim unsurlarının olduğu, tüm bu kavramların Kur'ân-ı Kerim ve Nebevî sünnetten tariflerinin yapıldığı, öneminin anlatıldığı, delillerinin sunulduğu, ondan nasıl istifade edileceğinin gösterildiği, eğitim alanında nasıl uygulanacağını kapsayan, bir ilmî eğitim ve öğretim ansiklopedisi hazırlanmasını tavsiye ediyoruz. Bu ansiklopedinin de isminin “Kur'ân-ı Kerim ve Sünnet-i Nebeviyye'de Modern Eğitim Stratejileri Ansiklopedisi” olmasını teklif ediyoruz.

KAYNAKÇA

- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî. *Müsnedü'l İmâm-ı Ahmed*. thk. Şuayb el-Arnâvûd. Beyrût: Müessesetü'r- risâle, 2001.
- Alî, Saîd İsmâîl. *es-Sünnetü'n-Nebeviyye Ru'yetün Terbeviyye*. Kâhire: Dâru'l-fikri'l arabîyyî, 2002.
- Alvân, Abdullâh Nâsuh. *Terbiyyetü'l-Evlâdî fi'l-İslâm*. Riyâd: Dâru's-selâm, 1992.
- el-Attâr, Nâyif Sâlim. "Mebâdiün Ta'limiyyetün li'l-Müderrişîne fi Davi'l- Kur'ân ve's Sünne". *Mecelletü'l-Câmiâti'l-İslâmiyye/ Gazze, Silsiletü'd-Dirâsâti'l-İnsâniyye*. 2/2 (2004), 425-426.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî. *el-Câmi'u's-Sahîh*. b.y.: Taba'tü Beyti'l-Efkâri'd-Düveliyye li'n-Neşr, 1998.
- Buhârî. *Edebü'l-Müfred*. thk. Muhammed Fuâd Abdü'l-bâkî. Beyrût: Dâru'l-Beşâiri'l İslâmiyye, 1989.
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî. *es-Sünen*. b.y.: Taba'tü Beyti'l-Efkâri'd-Düveliyye li'n-Neşr, 1999.
- Ebû Dâvûd. *Sünen-ü Ebî Dâvûd*. thk. Şuayb el-Arnâvûd. b.y.: Dâru'r-Risâleti'l- İlmiyye, 2009.
- Fettuh, Kemel - Zafer, Abdu'r-Rauf. "Siretü'n-Nebeviyye ve Vâkiu'l-Müslimîne". *El Mecellütü'l-Bâkistâniyye li'l-Buhûsi'l-İslâmiyye*, 7/ 2 (2011), 228- 238.
- Hâkim, Ebû Abdillâh en-Neysâbüri. *el-Müstedrekü Ala's-Sahihayn*. thk. Mustafâ Abdi'l-Kâdir A'tâ. Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, 1990.
- İbn Abdi'l-Ber, Ebû Ömer Cemâlû'd-dîn Yûsuf b. Abdillâh. *Câmiu Beyâni'l-İlmi ve Fadlihi*. thk. Ebû'l-Eşbâl ez-Züheyrî. Beyrût: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2001.
- İbn Asâkir, Ebû'l-Kâsım Alî. b. el-Hasen. *Târîhu Dimeşk*. thk. Amr Ğarâme el-Ğamrevî. Beyrût: Dâru'l-Fikr, 1998.
- İbn Hacer el-Askalânî. *Fethu'l-Bârî Şerhu Sahîh-i'l-Buhârî*. thk. Muhammed Fuâd Abd'il-Bâkî. Beyrût: Dâru'l-ma'rife, 1960.

- İbn Hacer el-Askalânî. *Nüzhetü's-Sâmiîn fî Rivâyeti's-Sahâbeti Ani't-Tâbiîn*. thk. Târik el-Amûdî. Riyâd: Dâru'l-Hicre, 1995.
- İbn Mâce, Kazvînî, Muhammed b. Yezîd b. Mâce. *Sünen-ü İbn Mâce*. b.y.: Taba'tü Beyti'l-Efkâri'd-Düveliyye li'n-Neşr, 1999.
- Itr, Nureddîn. *Menhecü'n-Nakdi fî Ulûmi'l-Hadîs*. Mekke: Dâru'l-Bâz, 2004.
- Kur'ân-ı Kerîm Meâli. çev. Halil Altuntaş – Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 16. Basım, 2013.
- Müslim, Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc Müslim. *el-Câmi'u's-Sahîh*. b.y.: Taba'tü Beyti'l-Efkâri'd-Düveliyye li'n-Neşr, 1998.
- Şahin, Abdü'l-Hamîd. *İstirâtîciyyâtü't-Tedrîsi'l-Mütekaddimeti ve İstirâtîciyyâtü't-Taallüm ve Enmâtu't-Taalüm*. Mısır: Külliyyetü't-Terbiyetü Câmîâtü İskenderiye, 2011.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr. *Târîhu'r-Rusûli ve'l-Mülûk*. Beyrût: Dâru't-Türâs, 2010.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ et-Tirmizî. *Sünenü't-Tirmizî*. b.y.: Taba'tü Beyti'l-Efkâri'd-Düveliyye li'n-Neşr, 1999.
- ez-Zu'bî, Muhammed Muslih. “el-Menhecü'n-Nebeviyye Fi't-Terbiyeti ve't-Ta'lîm ve Eseruhû Ala'l-Ferdî ve'l-Müctemei'l-İslâmiyyî”. *el-Mecelletü'l-Ürdüniyye fî'd-Dirasâti'l-İslâmiyye*. 4/ 4 (2008), 133-156.